

Sygn. akt I UK 276/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania W. Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 czerwca 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 11 lutego 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w części przyznającej
ubezpieczonemu W. Z. prawo do renty z tytułu częściowej
niezdolności do pracy za okres od 1 kwietnia 2014 r. do 30 maja
2014 r. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu
w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z 5 czerwca 2014 r., odmówił wnioskodawcy W. Z. przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ponieważ niezdolność do pracy powstała u niego po upływie 18-tu miesięcy od ustania ubezpieczenia.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł ubezpieczony.

Sąd Okręgowy w C., wyrokiem z 7 stycznia 2015 r., oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że W. Z. (urodzony 20 marca 1952 r.) ma wykształcenie wyższe (mgr inż. hutnik), pracował jako technolog, kierownik działu, mistrz wydziału, a ostatnio jako przedstawiciel handlowy. Dwa pierwsze jego wnioski o przyznanie prawa do renty zostały załatwione odmownie, ponieważ organ rentowy przyjmował, że niezdolność do pracy powstała 23 grudnia 2012 r., po upływie 18-tu miesięcy od ustania okresów ubezpieczenia. W dniu 29 kwietnia 2014 r. wnioskodawca złożył kolejny wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy. Orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z 16 maja 2014 r. został uznany za częściowo okresowo niezdolnego do pracy do 31 maja 2017 r. Jako datę powstania niezdolności do pracy wskazano 23 grudnia 2012 r. Komisja lekarska 2 czerwca 2014 r. wydała orzeczenie tej samej treści. Ubezpieczony wykazał 30 lat, 10 miesięcy i 21 dni okresów składkowych oraz 5 lat, 5 miesięcy i 14 dni okresów nieskładkowych. Ostatnie ubezpieczenie wnioskodawcy przed zachorowaniem ustało 26 czerwca 2010 r. Następnie od 1 czerwca 2013 r. podjął on zatrudnienie w charakterze przedstawiciela handlowego, które ustało 29 stycznia 2014 r. (w związku z doznaniem udaru mózgu 12 grudnia 2013 r.).

Biegły sądowy lekarz specjalista neurolog rozpoznał u ubezpieczonego przemijające zaburzenia krążenia mózgowego (od 23 grudnia 2012 r.), udar niedokrwienny mózgu (12 grudnia 2013 r.), niedowład połowiczny lewostronny oraz zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa lędźwiowego bez objawów korzeniowych. W ocenie biegłego neurologa ubezpieczony jest częściowo trwale niezdolny do pracy od 23 grudnia 2012 r., z pogorszeniem stanu zdrowia od 12 grudnia 2013 r. Brak podstaw do uznania niezdolności do pracy przed 26 grudnia 2011 r. Strony nie kwestionowały wniosków opinii biegłego.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że sporne było czy niezdolność do pracy W. Z. powstała w okresach ubezpieczenia lub w ciągu 18-tu miesięcy od ich ustania. Z uwagi na to, że ostatnie ubezpieczenie wnioskodawcy przed zachorowaniem ustało 26 czerwca 2010 r., aby został spełniony warunek z art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jego niezdolność do pracy musiałaby powstać najpóźniej do 26 grudnia 2011 r. Jednak biegły neurolog nie znalazł podstaw do ustalenia wcześniejszej daty powstania niezdolności do pracy niż 23 grudnia 2012 r. Przed tą datą ubezpieczony leczył się jedynie z powodu dolegliwości bólowych kręgosłupa lędźwiowego. Nie leczył się on natomiast z powodu innych schorzeń. Dopiero w grudniu 2012 r. miał zdrętwienie lewej kończyny górnej i został przyjęty na oddział neurologii, gdzie przebywał od 23 grudnia 2012 r. do 29 grudnia 2012 r. i został wypisany z diagnozą przemijających zaburzeń krążenia mózgowego. Stan zdrowia, przy uwzględnieniu wieku badanego, daje podstawy do orzeczenia częściowej trwałej niezdolności do pracy od 23 grudnia 2012 r., z istotnym pogorszeniem stanu zdrowia w zakresie częściowej niezdolności do pracy od 12 grudnia 2013 r., tj. od wystąpienia udaru niedokrwiennego.

Sąd pierwszej instancji stwierdził także, że ubezpieczony nie spełnia warunków do przyznania mu renty z tytułu niezdolności do pracy, poza warunkiem określonym w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy, tj. wykazaniem daty powstania niezdolności do pracy w okresach ubezpieczenia lub w ciągu 18-tu miesięcy od ich ustania, albowiem mimo legitymowania się co najmniej 25-letnim stażem rentowym, nie został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł ubezpieczony, zarzucając naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, dokonanej wybiórczo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, polegającej na nieuwzględnieniu, że stan zdrowia ubezpieczonego uległ znacznemu pogorszeniu 12 grudnia 2013 r.; sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, któremu Sąd dał wiarę, polegającą na przyjęciu, że stan zdrowia przy uwzględnieniu wieku badanego daje podstawy do orzeczenia częściowej trwałej niezdolności do pracy

od 23 grudnia 2012 r. z istotnym pogorszeniem stanu zdrowia w zakresie częściowej niezdolności do pracy od 12 grudnia 2013 r., tj. od wystąpienia udaru niedokrwiennego.

Apelujący wniósł o uzupełnienie postępowania dowodowego, ponieważ dowody przeprowadzone w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, w szczególności opinia biegłego sądowego neurologa z 10 września 2014 r., nie dały jednoznacznych podstaw do stwierdzenia, czy w okresie podlegania pracowniczym ubezpieczeniom społecznym nastąpiło pogorszenie się stanu zdrowia ubezpieczonego w takim stopniu, który uniemożliwia mu wykonywanie pracy w dotychczasowym, ograniczonym zakresie. W apelacji ubezpieczony podniósł również, że do 31 maja 2014 r. z powodu przebytego udaru mózgu przebywał na zwolnieniu lekarskim. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez orzeczenie, że nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, oraz o zasądzenie od organu rentowego na swoją rzecz kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 11 lutego 2016 r., zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu W. Z. prawo do stałej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, poczynając od 1 kwietnia 2014 r. (czyli od pierwszego dnia miesiąca, w którym został złożony ponowny wniosek o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy).

Nie budziło wątpliwości Sądu Apelacyjnego, że wobec niekwestionowanych wniosków opinii biegłego lekarza neurologa W. Z. jest osobą częściowo niezdolną do pracy od 23 grudnia 2012 r. (taką datę powstania niezdolności do pracy ustalił także organ rentowy). Co więcej, od 12 grudnia 2013 r. w związku z udarem niedokrwiennym mózgu nastąpiło istotne pogorszenie stanu zdrowia ubezpieczonego w zakresie częściowej niezdolności do pracy. Poza sporem pozostawało przy tym, że ostatni okres ubezpieczenia, poprzedzający powstanie niezdolności do pracy, ustał 26 czerwca 2010 r., zaś od 1 czerwca 2013 r. W. Z. pozostawał w nowym stosunku pracy, trwającym do 29 stycznia 2014 r., i podlegał z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym.

Choć ubezpieczony stał się osobą częściowo niezdolną do pracy poza okresami ochronnymi wymienionymi w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.), to jednak następnie wykonywał pracę odpowiednią do swych możliwości zdrowotnych a w okresie ubezpieczenia w stanie jego zdrowia nastąpiło, w ramach częściowej niezdolności do pracy, istotne pogorszenie, w stopniu uniemożliwiającym wykonywanie pracy w dotychczasowym, ograniczonym zakresie.

Wobec powyższego, zdaniem Sądu drugiej instancji, W. Z. wypełnił łącznie wszystkie przesłanki wymagane do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy według art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS: jest osobą częściowo niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy, (bezsprzecznie) wykazał wymagany okres składkowy i nieskładkowy, a w stanie jego zdrowia nastąpiło istotne pogorszenie (w okresie podlegania ubezpieczeniom społecznym), w stopniu uniemożliwiającym wykonywanie pracy w dotychczasowym, ograniczonym zakresie. Z tych przyczyn, od daty złożenia wniosku (art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), powinien uzyskać prawo do spornego świadczenia.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok w części, w zakresie przyznania ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 1 kwietnia 2014 r. do 30 maja 2014 r. i opierając skargę kasacyjną na podstawie naruszenia prawa materialnego: art. 129 ust. 1 w związku z art. 100 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyznanie ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 kwietnia 2014 r., podczas gdy ubezpieczony pobierał zasiłek chorobowy od 14 grudnia 2013 r. do 30 maja 2014 r., a zatem renta z tytułu niezdolności do pracy mogła być przyznana za okres po zakończeniu pobierania świadczenia chorobowego (zasiłku chorobowego).

Skarżący organ rentowy wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie zaskarżonym skargą kasacyjną i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do stałej renty z tytułu częściowej niezdolności

do pracy od 31 maja 2014 r. (zamiast od 1 kwietnia 2014 r.). Ponadto wniósł o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., przy zastosowaniu art. 415 k.p.c., skarżący organ rentowy wniósł także o orzeczenie o zwrocie renty wypłaconej przez organ rentowy ubezpieczonemu na podstawie zaskarżonego wyroku za okres od 1 kwietnia 2014 r. do 30 maja 2014 r., w wysokości 3.627,88 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona, co doprowadziło do jej uwzględnienia.

Uzasadniony jest przede wszystkim zarzut naruszenia art. 100 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane na podstawie przepisów Kodeksu pracy, prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku, świadczenia lub wynagrodzenia.

Odwolujący się W. Z. podniósł w apelacji, że do 31 maja 2014 r. z powodu przebytego udaru mózgu przebywał na zwolnieniu lekarskim. Kwestia ta została pominięta przez Sąd Apelacyjny, a ma doniosłe znaczenie dla ustalenia dnia, od którego przysługuje mu prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Wymaga stanowczego ustalenia i potwierdzenia (choć *prima facie* wydaje się, że strony sporu – ubezpieczony i organ rentowy – są co do tej okoliczności zgodne i nie jest ona zasadniczo sporna między nimi), do kiedy ubezpieczony pobierał zasiłek chorobowy (według apelacji ubezpieczonego – do 31 maja 2014 r., według organu rentowego – do 30 maja 2014 r.).

Umknęło uwadze Sądu Apelacyjnego, który skoncentrował się na kwestii powstania niezdolności do pracy w okresie podlegania ubezpieczeniom społecznym, że po ustaniu ostatniego zatrudnienia (29 stycznia 2014 r.) ubezpieczony korzystał jeszcze z zasiłku chorobowego (do końca maja 2014 r.). Prawo do świadczeń określonych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, jeżeli jednak ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, prawo do renty z

tytułu niezdolności do pracy powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku. Oznacza to, że prawo do zasiłku chorobowego i jego pobieranie odsuwa w czasie przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Pobieranie przez ubezpieczonego zasiłku chorobowego wyłączało zatem możliwość przyznania mu prawa do renty przed datą zakończenia okresu pobierania zasiłku chorobowego. Zasadą prawa ubezpieczeń społecznych jest niedopuszczalność równoczesnego pobierania dwóch zbiegających się (konkurencyjnych lub wyłączających się) świadczeń z ubezpieczenia społecznego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 31 marca 2000 r., II UKN 458/99, OSNAPiUS 2001 nr 18, poz. 565 a także uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2011 r., II UZP 3/11, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 276). Wynika z tego, że prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy nie zawsze powstaje od daty złożenia wniosku o jej przyznanie (wyroki Sądu Najwyższego: z 8 czerwca 2010 r., I UK 16/10, LEX nr 607441; z 6 grudnia 2016 r., II UK 435/15, LEX nr 2188633).

Ze względu na wniosek organu rentowego o zwrot wypłaconej ubezpieczonemu renty (na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., przy zastosowaniu art. 415 k.p.c.), Sąd Najwyższy nie orzekł reformatoryjnie, lecz uchylił zaskarżony wyrok w części zaskarżonej, na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. Ustalenie wysokości wypłaconej ubezpieczonemu renty oraz okresu jej pobierania wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego, ponadto ubezpieczony powinien mieć zagwarantowane prawo odniesienia się do tego wniosku.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

r.g.